

Наукові записки. Серія “Психолого-педагогічні науки” Ніжинський держ. університет імені М.Гоголя / за заг. редакцією проф. Є.І.Коваленко, Ніжин : Видавництво НДУ імені М.Гоголя, 2011. - №6. - 137 с. (ВАК)

УДК 7.01/.03:378.14:37.011.3-051

**ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКОГО ДОСВІДУ МАЙБУТНЬОГО
ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА УДОСКОНАЛЕННЯ
МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ**

Грінченко Т.Д.

У статті ставиться проблема формування мистецького досвіду майбутнього вчителя музики у фаховій підготовці, визначаються ціннісні якості даного феномену, доводиться його необхідність у становленні висококваліфікованих спеціалістів.

Ключові слова: музика, мистецьких досвід, вчитель музики.

**ФОРМИРОВАНИЕ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ОПЫТА БУДУЩЕГО
УЧИТЕЛЯ МУЗЫКИ КАК НЕОБХОДИМОЕ УСЛОВИЕ
ОПТИМИЗАЦИИ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ**

Грінченко Т.Д.

В статье ставится проблема формирования художественного опыта будущего учителя музыки в профессиональной подготовке, определяются ценностные качества данного феномена, обосновывается его необходимость в становлении высококвалифицированных специалистов.

Ключевые слова: музыка, художественный опыт, учитель музыки.

**FORMING OF MUSIC EXPERIENCE OF PERSPECTIVE MUSIC
TEACHER AS A NECESSARY CONDITION FOR IMPROVEMENT OF
MUSICAL EDUCATION**

Grinchenko T.D.

The article deals with the problem of forming the artistic experience of the future teacher of music in the professional training, determining the value qualities of this phenomenon, proves its necessity in the formation of highly qualified specialists.

Key words: music, artistic experience, music teacher

Постановка проблеми. На шляху соціально-економічних і культурних перетворень, які відбуваються в Україні, стрімко зростає роль майбутніх фахівців у галузі мистецької освіти як представників творчої інтелігенції країни, що своєю діяльністю збагачуватимуть духовний потенціал нашої держави. Сприяти художньому відродженню нації зможе той учитель, який отримав універсально-інтегровану мистецьку освіту, має фундаментальні мистецькі знання, прагне зберігати і примножувати національні мистецькі традиції, володіє високим рівнем особистої культури та практичними навичками мистецької діяльності. Виконання окреслених завдань ставить особливі вимоги до організації процесу фахової підготовки майбутнього вчителя музики, а саме, до її орієнтації на формування мистецького досвіду студентів, основною характеристикою якого постають пізнавальний та самопізнавальний аспекти, що виявляються у процесі спілкування з творами мистецтва.

Аналіз досліджень та публікацій. У сучасних дисертаційних дослідженнях та наукових публікаціях посилюється увага до змісту і спрямованості мистецької освіти на глибинне вивчення мистецьких творів. Ця проблема на сьогоднішній день стоїть у центрі уваги психології та педагогіки (І.Бех, В.Бутенко, С.Гончаренко, С.Мельничук, О.Отіч, В.Петрушин, О.Рудницька, Р.Шульга та інші). Вченими досліджувалась проблема необхідності формування художньо-естетичного, музично-

виконавського, творчого, морального та інших видів досвіду майбутніх освітян (Т. Гризоглазова, І.Гриценко, Т.Завадська, І.Зязюн, Г. Карась, Ю.Лисюк, Є.Назайкінський, О.Олексюк, І.Сипченко, Т.Скорик, Н.Харламенкова, Є.Целмс, О.Шевнюк).

Метою даної статті є доведення необхідності формування у фаховій підготовці мистецького досвіду майбутнього вчителя музики як важливого чинника розвитку особистості, необхідного фактору навчання та виховання кваліфікованих спеціалістів.

Виклад основного матеріалу. Герменевтичне тлумачення змісту поняття «мистецький досвід», а також сучасні наукові доробки у розкритті питання впливовості мистецтва на розвиток особистості, надали можливість уточнення сутності даного феномену на понятійному рівні, визначення його специфіки та структури. У попередньо проведених дослідженнях доводиться, що мистецький досвід, як досвід художнього розуміння і саморозуміння формується виключно у процесі художнього спілкування з творами мистецтва. Даний досвід є сформованою в процесі професійної мистецької діяльності системою відношень індивіда зі світом і з самим собою, перетвореною формою мистецької діяльності, у якій категорія «мистецтва» вказує на досягнення її довершеного результату. У процесі набуття мистецького досвіду, через сприйняття та розуміння мистецтва, як своєрідного засобу саморозвитку, людина пізнає свій власний досвід, визначає свою власну «Я-концепцію». Знання про світ і про себе сконцентровані в мистецькому досвіді у формах самостійного художнього мислення, здатності до наведення художніх зв'язків, оволодіння практичними навичками мистецької діяльності та досвідом використання потрібних засобів для досягнення поставленої мети. Художній твір, як артефакт мистецького досвіду, у такому контексті виявляє себе не як чуттєвий феномен (естетична насолода), а як творча цінність, естетична формотворча якість, що виконує перетворювальну функцію і здатна змінити життя людини.

Набуття мистецького досвіду починається з поетапного досягнення мови мистецтва та враженості від зустрічі з ним. Художнє спілкування розглядається як спілкування із самим собою, як певного роду відкриття, доторкання до чогось прихованого. Даний досвід здобувається виключно на матеріалі очевидного змісту художнього твору, що містить у собі те, на що вказується і означає певний приріст буття (на відміну від естетичного, який має більш широкий спектр своєї уваги). Зі слів Г.Гадамера - це «досвід у справжньому розумінні цього слова і мусить щоразу розв'язувати завдання, яке ставить досвід взагалі: інтегрувати мистецтво в систему власного орієнтування у світі і в систему розуміння самого себе» [1, с.13]. Твір мистецтва ставить перед нами завдання зрозуміти його, адже «немає нічого, щоб не означало чогось у процесі розуміння» [Там само, с.14]. Взаємозв'язок елементів буття, продовжує свою думку Г.Гадамер, потребує свого розкриття, який реалізується саме через мистецький досвід. Особливість даного феномену полягає в тому, що він завершується не самосвідомим знанням, а прийняттям факту безконечної відкритості до нових досвідів. Діалектика досвіду має за своє завершення не остаточне знання, а ту відкритість до досвіду, до якої приводить сам досвід, а «бути відкритим до нового досвіду - це значить бути готовим до розуміння» [2].

У процесі фахової підготовки формування мистецького досвіду має здійснюватись на тлі небайдужості як студентів, так і викладачів вишів, активного прагнення до знань, особистісного відношення майбутнього вчителя музики до спілкування з творами мистецтва. Все, що втілюється у мистецтві, має спонукати його до виявлення свого ставлення, розвитку здатності слухати звернені послання, що несуть у собі художні твори, вимагати залучення власних творчих зусиль, вміння вибирати у царині мистецтва і з усього того, що поширюється із засобів масової інформації, лише ті зразки, які є духовно-творчою цінністю і мають виховне значення.

Особливо актуальною проблема формування мистецького досвіду майбутніх педагогів мистецьких дисциплін постає у наш час, коли увага до

особливостей мистецької освіти посилюється визнанням пріоритетності ролі мистецтва у розвитку особистості [3]. Функції мистецької освіти не зводяться до окремих функцій професійного навчання і художньо-естетичного виховання, оскільки вона є важливим компонентом цілісного розвитку особистості, який «визначає можливості підвищення культурного потенціалу всього суспільства» [3,с.33].

У процесі навчання майбутнього вчителя музики викладання музичних дисциплін має поєднуватись з універсальною мистецькою підготовкою, формуванням мистецьких знань на історико-культурологічних засадах. Змістовою опорою змісту занять з фаху мають стати фундаментальні знання мистецтва, як засобу пізнання і самопізнання, виду естетичного засвоєння світу.

Набуття мистецького досвіду повноцінно сприятиме культурологічній інтеграції змісту мистецької освіти. Спілкування з творами мистецтва, завдяки втіленню такої інтеграції, має стати справжнім збудником розумової активності майбутнього вчителя музики, формувати у нього професійно значущі мистецькі якості. Первинний зміст поняття «мистецтво», викладений Аристотелем, означає «майстерність», «вміння виготовляти», що у формуванні мистецького досвіду актуалізує необхідність високого рівня виконання музичних творів, створення осмислених художніх інтерпретацій. Завдяки засвоєнню багатого арсеналу художньо-артистичних засобів мистецтва, мистецький досвід майбутнього вчителя музики є важливим чинником формування його особистісного художнього світу зі своїми власними законами, метафоричністю, надає можливість змістовного бачення виразності кольорів і форм, відчуття ритму, мелодії, осягнення образності слова, здатності до інтуїтивного пізнання художнього твору.

Формування мистецького досвіду має стати спонукою до досягнення студентами глибинного розуміння художніх творів, сприяти розвитку їх продуктивної уяви, адже в процесі активного тлумачення мистецьких текстів відбувається зародження і виявлення нового відношення до історії, до

суспільства, до власного буття та діяльності. Вивчення та виконання програмних творів (інструментальних, вокально-хорових, ансамблевих, тощо) має бути повернутим до особистого життя студента, стати втіленням художньої діяльності у світ буденного досвіду, створювати нову життєву позицію. У такому контексті мистецький досвід є основою професійної майстерності педагога-музиканта – мистецтвом бути вчителем музики.

Специфіка його формування також полягає в тому, що у самостійній роботі, вивчення студентом музичного репертуару та відпрацювання необхідних фахових прийомів і навичок має супроводжуватись процесом мистецького пізнання – «самостійної пізнавальної діяльності» [6, с.62]. Провідна роль в її організації належить викладачу, що залучатиме студента до читання необхідної літератури, перегляду мистецьких кінострічок, присвячених творчості видатних виконавців, спонукати його до поглиблення власної мистецької ерудиції, практичного музикування, здійснювати контроль за відвідуванням філармонійних концертів, виставкових залів, театральних вистав, веденням Індивідуального мистецького щоденника, в якому студент має фіксувати події свого мистецького життя та здійснювати самоаналіз результатів навчальної діяльності, тощо.

У формуванні мистецького досвіду майбутнього вчителя музики пропонується застосування таких навчально-виховних форм, як урок, самостійна робота студента, виконання індивідуальних навчально-дослідних і творчих завдань, підготовка до виконавської практики, втілення різноманітних творчих проєктів, проведення конференцій, круглих столів. Основною формою є урок фахової підготовки, на якому відбувається сприймання та осмислення поданих викладачем знань, експозиціонування творів музичного та інших видів мистецтва, різноманітні форми художньо-творчого та життєвого спілкування. Важливими у такому контексті є науково-педагогічні доробки американського вченого Д.Кагана, який порівнює освіту з мистецтвом, педагогічний процес із засобом комунікації та

художньою формою, а урок визначає енергійною виставою, актом комунікації, твором мистецтва [7, с.17].

Серед педагогічних підходів, що здатні істотно вплинути на успішність процесу формування мистецького досвіду майбутнього вчителя музики найбільш доцільними є аксіологічний, акмеологічний та синергетичний підходи. Сутність застосування аксіологічного підходу полягає в формуванні у майбутнього педагога-музиканта системи професійних, мистецьких і загальнолюдських цінностей, як визначальних чинників ставлення особистості до світу, обраної професії і до себе самого, визначення відповідних до ціннісних орієнтирів способів поведінки і життя у світі.

Використання у навчально-виховному процесі акмеологічного підходу спрямовує майбутнього вчителя музики на досягнення фахової майстерності і вершин професіоналізму у своїй майбутній мистецько-педагогічній діяльності, спонукає його до набуття необхідних психолого-педагогічних знань і умінь, навчає мислити професійно, творчо, компетентно. Підставою нашої позиції є думка А.Козир про те, що акмеологія «успішно вирішує освітні завдання засобами навчання та формуючого впливу на особистість студента, сприяє формуванню ціннісного ставлення до самовдосконалення й розвиває досвід саморозвитку, що дозволяє досягати проектувального рівня акмеологічного розвитку як результату освітнього процесу» [?].

Застосування синергетичного підходу передбачає використання міждисциплінарних зв'язків, відкритість до нових досвідів, творчий характер навчання, розвиток «інтеграції різних способів освоєння людиною світу: мистецтва, філософії, міфології, науки» [?, с.176], формування особистості, що само розвивається як цілісна людина мистецтва [?].

Висновок. Формування мистецького досвіду майбутнього вчителя музики у фаховій підготовці є необхідною умовою удосконалення мистецької освіти. Характеристика його педагогічної моделі, що розглядається як дієва теоретично-практична система організації фахової підготовки студентів факультетів музичного мистецтва, впровадження якої дозволить досягнути

високих результатів навчання, ефективності становлення майбутніх педагогів-музикантів як висококваліфікованих спеціалістів, що забезпечать потреби нашого суспільства у художньо-духовному вихованні підростаючого покоління, є темою наших наступних публікацій та подальшим напрямком дослідження.

Література:

1. Аристотель. Метафизика // Сочинения в четырёх томах. — М.: Мысль, 1976. — Т. 1. — 368 с.
2. Гадамер Г.Г. Эстетика и герменевтика. / Георг Ханс Гадамер; К.: "Юніверс" — 2001. С. 7-15.
3. Грінченко Т.Д. Формування цілісної людини мистецтва як основоположна мета формування мистецького досвіду майбутнього вчителя музики / Тетяна Дмитрівна Грінченко // Ставропігійські філософські студії. Зб.наук. пр. Вип.4. — Львів: «Ставропігон», 2010. — С.145-157.
4. Козир А.В. Акмеологічний підхід до формування професійної майстерності викладачів мистецьких дисциплін. / А. В. Козир // Мат-ли Всеукраїнської науково-практичної конференції «Художньо-освітній простір України в контексті новітньої історії» / К.: 2007. - [Електронний ресурс] – Режим доступу до інформації: www.culturalstudies.in.ua/knkonf_hosv_zm.php - 50k –
5. Мінаков М.А. Проблема досвіду в філософії Гегеля. / М.А.Мінаков // Мультиверсум. Філософський альманах. —К.: Центр духовної культури — 2006.-№53.
6. Мистецтво у розвитку особистості: Монографія / За ред.,передмова та післямова Н.Г.Ничкало; Чернівці: Зелена Буковина, 2006.- 224 с.
7. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник. / Оксана Петрівна Рудницька ; Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005.-360 с.
8. Солдатенко М. Самостійна пізнавальна діяльність як фактор професійного становлення / М.Солдатенко // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. — Випуск 2. — С.54-66.
9. Цыкин А.В. Теория самоорганизации – современная парадигма образования и формирования модели учителя / А.В.Цыкин // Практична філософія. — 2003. - №1. - С. 174-222.
10. Kagan D.M. The heuristic value of regarding classroom instruction as an aesthetic medium. / D.M. Kagan // Educational Researcher, 1989. - №19. — P. 15-19.